

Foreldres innvirkning på tenåringers alkoholbruk

Anne Bolstad

Foreldres innvirkning på tenåringers alkoholbruk

Internasjonal forskning viser at foreldrenes holdninger og regler i stor grad påvirker tenåringsbarnas drikkevaner.

ILLUSTRASJONS FOTO: YAY MICRO

Den unge hjernen er spesielt sårbar for skadevirkninger ved bruk av rusmidler. Alkoholbruk i tenårene har vist seg å skade sentrale hjernestrukturer og -funksjoner, noe som igjen forårsaker cognitive

og adferdsmessige endringer (Alfonso-Loeches & Guerri, 2011). Tidlig debut og høyt forbruk i tenårene øker i tillegg risikoen for høyt alkoholforbruk og utvikling av alkoholproblematikk senere i livet (Chen, Storr & Anthony, 2009; Dawson, Goldstein, Chou, Ruan & Grant, 2008; Pedersen & Skrondal, 1998).

Et gjennomgående funn er at aksept av alkoholbruk fra foreldres side og alkoholrelaterte liberale holdninger/regler fører til høyere forbruk blant ungdom

I den siste landsdekkende undersøkelsen fra Statens institutt for rusmiddelforskning (Vedøy & Skretting, 2009) for perioden 2006-2008 oppga gjennomsnittlig 40 % av ungdom i alderen 15-16 år at de hadde vært tydelig beruset én eller flere ganger det siste halvåret. I en omfattende skolesurvey blant 8.- og 10.-klassinger i Bergen hadde rundt 40 % av ungdommene i alderen 15-16 år vært tydelig beruset en eller flere ganger det siste halvåret (Iversen, Skutle, Knoff & Bolstad, 2010).

Venners meninger er viktige for tenåringer, men ikke nødvendigvis viktigere enn foreldrenes. I norske skoleundersøkelser svarte jevnt over to tredeler av elever i 8. og 10. klasse at de lytter mer til sine foreldre enn til sine jevnaldrende om bruk av rusmidler (Iversen et al, 2010; Iversen & Knoff, 2009a, 2009b). I en amerikansk spørreundersøkelse anerkjente flertallet av ungdom foreldrenes autoritet når det gjaldt bruk av alkohol og sigaretter (Jackson, 2002). Forskeren bak studien konkluderte med at forebyggende helsearbeid bør diskreditere myten om at ungdom ikke lytter til sine foreldre. En slik oppfatning vil ellers kunne fungere som en selvoppfyllende profeti som får foreldre til å avstå fra sine roller som autoriteter.

Ungdomstiden er en periode da barnet skal løsrive seg og bygge sin egen identitet. Dette skaper ofte konflikter, motsetninger og turbulente relasjoner mellom foreldre og barn. Tenåringen vil gjerne vise sin uavhengighet, for eksempel gjennom å opponere eller stille seg likegyldig overfor det foreldrene sier. Samtidig er foreldrenes meninger, holdninger og grensesetting åpenbart viktige for dem. Hva kan foreldre gjøre for å forebygge, hvilke faktorer ser ut til å influere ungdommens alkoholbruk i størst grad?

Et tema som har fått særlig stor oppmerksomhet, er kvaliteten på foreldre-barn-relasjonen. Et problem her er at det ikke finnes enhetlige definisjoner på hva denne kvaliteten egentlig består av og hvordan den skal måles. En review-artikkel (Ryan, Jorm & Lubman, 2010) konkluderte med at foreldre-barn-tilknytning var en forebyggende faktor mot alkoholbruk, mens Van der Vorst, Engels, Meeus, Deković og Vermulst (2006b) i en longitudinell studie fant at en god foreldre-barn-tilknytning ikke forebygget alkoholbruk hos tenåringer. En norsk hovedoppgave i sosiologi (Sæther, 2002)

konkluderte med at det ikke nødvendigvis lå noen beskyttende faktor i at det var et godt, nært og tillitsfullt forhold mellom foreldre og barn.

En «god» relasjon mellom foreldre og barn er naturligvis et bra utgangspunkt, men ikke tilstrekkelig og kanskje ikke av avgjørende betydning i forebyggende øyemed. Foreldre?barn-relasjonen inneholder en kompleks sammensetning av faktorer hvorav noen (alder, modenhetsgrad, vennepåvirkning) er i endring. Tenårsperioden, der barna streber etter selvstendighet og sin egen identitet, innebærer særlig store utfordringer for denne relasjonen. Et viktig spørsmål blir om foreldre noen ganger «gir etter» og lar barna drikke alkohol, i frykt for at en god foreldre?barn-relasjon kan ødelegges om de ikke lar dem få lov.

I denne litteraturoppsummeringen vil forskning på sammenhenger mellom foreldres alkoholrelaterte holdninger og regler, og barnas bruk av alkohol bli presentert. Bruk av alkohol dekker her både frekvens for alkoholbruk og for overstadig beruselse (heavy episodic drinking eller binge drinking).

Metode

Det ble foretatt søk etter reviews og vitenskapelige studier i internasjonale databaser som Cochrane, PubMed, Psych Info og Google Scholar. Søkene ble foretatt i perioden 01.08.11–31.12.11. Kriterier for søkene var publisering etter 2000, og publisering i internasjonale reviewbaserte tidsskrift. Norske rapporter fra skoleundersøkelser som var særlig relevante for temaet, ble inkludert. Aktuelle søkeord var *parents, family, alcohol, adolescents, teenagers, alcohol-related rules, alcohol-related norms, attitudes, monitoring* og *prevention*. Lenker til «related articles» ble også benyttet. Nærmere 1200 artikler ble gjennomgått.

Resultater og diskusjon

Selv om betegnelser og begreper i forskningsstudier er noe varierende, er det et gjennomgående funn at aksept av alkoholbruk fra foreldres side og alkoholrelaterte liberale holdninger/regler fører til høyere forbruk blant ungdom. Noen av disse studiene er krysseksjonelle korrelasjonsstudier med de begrensninger disse innebærer, men det finnes en rekke longitudinelle studier som tyder på at det er i all hovedsak foreldrenes påvirkning som fører til nedgang i alkoholbruk (utsatt alder for oppstart av

alkohol), og i mindre grad barnas alkoholbruk som påvirkere foreldrenes holdninger og regler (Ryan et al., 2010).

Koning, Engels, Verdurmen og Vollebergh (2010) fant at både lav debutalder, sporadisk bruk og regelmessig bruk av alkohol var assosiert med tolerante regler og holdninger hos foreldrene. Denne assosiasjonen var gjeldende både når foreldrene selv rapporterte sine regler og holdninger, og når ungdommene rapporterte sin oppfatning av foreldrenes regler og holdninger. I en svensk studie (Koutakis, Stattin & Kerr, 2008) var tenåringer med foreldre som tillot dem å bruke alkohol, langt oftere beruset enn tenåringer med foreldre som ikke tillot bruk av alkohol, og i en amerikansk longitudinell studie (Tucker, Ellickson & Klein, 2008) førte det å vokse opp i «permissive households» (familier med liberale/ettergivende regler og holdninger) til høyt alkoholforbruk i ungdomstiden.

I en longitudinell studie av Walls, Fairlie og Wood (2009) fant man at foreldres aksept (parental permissiveness) av alkoholbruk predikerte både økt ukentlig alkoholbruk, episoder med tydelig beruselse og alkoholrelaterte problemer blant collegestudenter. Wood, Read, Mitchell og Brand (2004) viste at når foreldrene uttrykte misbilligelse og hadde klare regler om at bruk av alkohol/rusmidler ikke var tillatt, drakk tenåringen mindre. Det samme viste Van der Vorst, Engels, Meeus og Deković (2006a) i en omfattende nederlandsk longitudinell studie: tydelige strenge regler (strict rules) mot bruk av alkohol var her klart relatert til utsatt debutalder.

Rapporter fra norske ungdomsundersøkelser har også vist at restriktive foreldreregler for bruk av alkohol blant ungdom (som f.eks. «Får ikke lov å drikke før 18 år» eller «Ikke i det hele tatt») er assosiert med mindre drikking, sjeldnere tilfeller av beruselse og sjeldnere bruk av andre rusmidler, enn liberale regler (som f.eks. «Kommer an på min oppførsel», «Kan gjøre som jeg vil» eller «Får ikke drikke før jeg er 16 år») (Bolstad, Skutle & Iversen, 2008; Iversen et al, 2010).

Ideen om å «lære» ungdom å drikke gjennom å servere dem alkohol hjemme før de har fylt 18 år eller la dem få med seg alkohol på «fest», kan kanskje virke plausibel, men i praksis ser dette ut til å virke mot sin hensikt – selv om det praktiseres med de beste intensjoner. Både drikking hjemme og drikking utenfor hjemmet var forbundet med problemer med senere alkoholbruk i en longitudinell studie utført av Van der Vorst, Engels og Burk (2010), og om ungdommene drakk sammen med sine foreldre, fikk veiledning i hvordan de skulle drikke, eller drakk sammen med sine bestevenner, gjorde ingen forskjell. Artikkelforfatterne konkluderte med at hvis foreldre ønsker å redusere faren for at

deres barn blir storforbrukere av alkohol senere, er det viktigere å utsette debutalderen enn å «veilede dem» i hvordan de skal drikke.

Ungdom som fikk alkohol med seg på fest, eller ble skjenket alkohol hjemme, drakk betydelig mer enn de som ikke fikk i en svensk studie (Lundborg, 2007) og i en amerikansk studie (Foley, Altman & Durant, 2004). Norske skoleundersøkelser viser at ungdom som får alkohol av foreldrene (enten servert hjemme eller til å ha med på fest), drikker mer og debuterer tidligere enn dem som ikke får (Bolstad et al., 2008; Iversen et al., 2008; Iversen et al., 2010; Skutle, Iversen, Bolstad & Knoff, 2006), mens Pape og Storvoll (2005) fant et litt mer nyansert bilde, der det først og fremst var ungdom som *hyppig* fikk alkohol av foreldrene, som skilte seg ut med et høyere alkoholforbruk.

Foreldrenes egen bruk av alkohol påvirker også hvordan deres barn drikker (Hung, Yen & Wu, 2009; Latendresse, Rose, Viken, Pulkkinen, Kaprio & Dick, 2008), men i en nyere studie konkluderte Koning et al. (2010) at alkoholrelaterte foreldreregler/-holdninger (alcohol specific parenting) var viktigere i de tidlige ungdomsårene enn foreldres alkoholkonsum. Det må imidlertid understrekes at der foreldre har omfattende alkoholproblemer, er det en klart høyere risiko for at barna utvikler atferdsvansker, psykiske problemer og egen avhengighet (Mohaupt & Duckert, 2009).

Mange unge drikker på tross av restriktive foreldreregler. Hvilke betingelser, eller tilleggsfaktorer som er viktige for at restriktive alkoholrelaterte foreldreregler og -holdninger skal virke forebyggende, er spørsmål som i liten grad har vært belyst i forskningslitteraturen så langt.

Konklusjon

Internasjonale studier viser at ikke-aksept og tydelige foreldreregler/-holdninger mot alkoholbruk i tenårene er blant de viktigste foreldrefaktorene som forebygger alkoholbruk blant tenåringer. Ideen om å lære ungdom «fornuftige alkoholvaner » gjennom å servere dem alkohol hjemme eller la dem få med seg alkohol på «fest» før de har fylt 18 år, ser i praksis ut til å øke både alkoholbruk og episoder med overstadig beruselse.

Referanser

Alfonso-Loeches, S. & Guerri, C. (2011). Molecular and behavioral aspects of the actions of alcohol on the adult and developing brain. *Critical Reviews in Clinical Laboratory Sciences*, 48, 19–47.

- Bolstad, A., Skutle, A. & Iversen, E. (2008). Evaluering av «Sterk og Klar». Et tre-årig rusforebyggende foreldreprogram rettet mot ungdom. Stiftelsen Bergensklinikkene: Rapport fra Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen.
- Chen, C. Y., Storr, C. L. & Anthony, J. C. (2009). Early-onset drug use and risk for drug dependence problems. *Addictive Behavior*, *34*, 319–322.
- Dawson, D. A., Goldstein, R. B., Chou, S. P., Ruan, W. J. & Grant, B. F. (2008). Age at first drink and the first incidence of adult-onset DSM-IV Alcohol use disorders. *Alcoholism*, *32*, 2149–2160.
- Foley, K., Altman, D. & Durant, R. (2004). Adults' approval and adolescents' alcohol use. *Journal of Adolescent Health*, *35*, 345–345.
- Hung, C. C., Yen, L. L. & Wu, W. C. (2009). Association of parents' alcohol use and family interaction with the initiation of alcohol use by sixth graders: A preliminary study in Taiwan. *BMC Public Health*, *9*, 172.
- Iversen, E., Skutle, S., Knoff, R. V. & Bolstad, A. (2010). Ungdom og rusmidler. En undersøkelse i Bergen om 8.- og 10.-klassingers forhold til rusmidler. Stiftelsen Bergensklinikkene: Rapport fra Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen.
- Iversen, E. & Knoff, R. (2009a). Ungdom og rusmidler i Stord kommune 2009. Stiftelsen Bergensklinikkene: Rapport fra Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen.
- Iversen, E. & Knoff, R. (2009b). Ungdom og rusmidler i Fitjar kommune 2009. Stiftelsen Bergensklinikkene: Rapport fra Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen.
- Iversen, E., Skutle, A., Bolstad, A. & Knoff, R. (2008). Ungdom og rusmidler. En undersøkelse i Bergen om 8.- og 10.-klassingers forhold til rusmidler. Stiftelsen Bergensklinikkene: Rapport fra Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen.
- Jackson, C. (2002). Perceived legitimacy of parental authority and tobacco and alcohol use during early adolescence. *Journal of Adolescent Health*, *31*, 425–432.
- Koning, I. M., Engels, R. C. M. E., Verdurmen, J. E. E. & Vollebergh, W. A. M. (2010). Alcoholspecific socialization practices and alcohol use in Dutch early adolescents. *Journal of Adolescence*, *33*, 93–100.
- Koutakis, N., Stattin, H. & Kerr, M. (2008). Reducing youth alcohol drinking through a parenttargeted intervention: the Örebro Prevention Program. *Addiction*, *103*, 1629–1637.

- Latendresse, S. J., Rose, R. J., Viken, R. J., Pulkkinen, L., Kaprio, J. & Dick, D. M. (2008). Parenting mechanisms in links between parents' and adolescents' alcohol use behaviours. *Alcoholism*, 32, 322–330.
- Lundborg, P. (2007). Parents' willingness to provide alcohol and adolescents' alcohol use – Evidence from Swedish data. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 1, 60–70.
- Miller-Day, M. A. (2002). Parent-Adolescent Communication about Alcohol, Tobacco, and Other Druguse. *Journal of adolescent research*, 17, 604–616.
- Mohaupt, H. & Duckert, F. (2009). Barn av rusmiddelmissbrukere. En kunnskapsoppsummering. (Korfor-rapport /01). Stavanger Universitetssykehus.
- Pape, H. & Storvoll, E. E. (2005). «Foreldrelanging» og ungdomsfyll. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 5, 51–70.
- Pedersen, W. & Skrandal, A. (1998). Alcohol consumption debut: Predictors and consequences. *Journal of Studies on Alcohol*, 59, 32–42.
- Ryan, S. M., Jorm A. F. & Lubman, D. I. (2010). Parenting factors associated with reduced adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand journal of psychiatry*, 9, 774–783.
- Skutle, A., Iversen, E., Bolstad, A. & Knoff, R. (2006). Ungdom og rusmidler. En undersøkelse i Bergen om 8. og 10. klassingers forhold til rusmidler. Stiftelsen Bergensklinikkene: Rapport fra Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen.
- Sæther, M. B. (2002). Oppdragelse til rusmiddelbruk? Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.
- Tucker, J. S., Ellickson, P. L. & Klein, D. J. (2008). Growing up in a permissive household: what deters at-risk adolescents from heavy drinking? *Alcoholism*, 32, 322–330.
- Van der Vorst, H., Engels, R. C. M. E. & Burk, W. J. (2010). Do parents and best friends influence the normative increase in adolescents' alcohol use at home and outside the home? *Journal of Studies on Alcohol & Drugs*, 71, 105–114.
- Van der Vorst, H., Engels, R. C. M. E., Meeus, W. & Dekovi?, M. (2006a). The impact of alcohol specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents' drinking behaviour. *Journal of child psychology and Psychiatry*, 47, 1299–1306.

- Van der Vorst, H., Engels, R. C. M. E., Meeus, W., Deković, M. & Vermulst, A. (2006b). Parental attachment, parental control and early development of alcohol use: A longitudinal study. *Psychology of Addictive Behaviours*, 20, 107–116.
- Vedøy, T. F. & Skretting, A. (2009). Ungdom og rusmidler. Resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968–2008. (SIRUS-Rapport nr. 5.) Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.
- Walls, T. A., Fairlie, A. M., Wood, M. D. (2009). Parents do matter: A longitudinal two-part mixed model of early college alcohol participation and intensity. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 70, 908–918.
- Wood M.D., Read J.P., Mitchell R.E., & Brand N.H. (2004). Do parents still matter? Parent and peer influences on alcohol involvement among recent high school graduates. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18, 19–30.